

Юрій Івженко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу наукового
та навчально-методичного забезпечення
змісту позашкільної освіти та виховної роботи,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
ORCID ID 0000-0001-5879-0226
metody@ukr.net

Оксана Кузнцова,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу науково-дослідної діяльності та атестації наукових кадрів,
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
ORCID ID 0000-0002-4587-2350
oksana_k74@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті проаналізовано теоретичні підходи до визначення соціально-педагогічних умов формування соціальної активності студентів. Розглянуті науково-педагогічні джерела щодо соціалізації студентів, успішної адаптації студентів з особливими потребами, соціальної адаптації в освітньому середовищі, формування соціальної поведінки у процесі групової взаємодії, діяльності сучасних молодіжних об'єднань, формування громадянськості молоді, формування лідерських якостей особистості у процесі діяльності студентських громадських об'єднань. Наведено результати вивчення діяльності громадських організацій студентів України. У досліджуваних молодіжних громадських організаціях проектна діяльність виступає як засіб забезпечення співробітництва, співтворчості студентів. Визначені соціально-педагогічні умови які забезпечують формування соціальної активності студентів у діяльності громадських організацій.

Ключові слова: соціально-педагогічні умови, соціальна активність, громадські організації, студенти.

Юрій Івженко, Оксана Кузнцова. Социально-педагогические условия формирования социальной активности студентов в деятельности общественных организаций

В статье проанализированы теоретические подходы к определению социально-педагогических условий формирования социальной активности студентов. Рассмотрены научно-педагогические источники по социализации студентов, успешной адаптации студентов с особыми потребностями, социальной адаптации в образовательной среде, формирование социального поведения в процессе группового взаимодействия, деятельности современных молодежных объединений, формирования гражданской ответственности молодежи, формирование лидерских качеств личности в процессе деятельности студенческих общественных объединений. Представлены результаты изучения деятельности общественных организаций студентов Украины. В исследуемых молодежных общественных организациях проектная деятельность выступает как средство обеспечения сотрудничества, сотворчества сту-

дентов. Определены социально-педагогические условия, которые обеспечивают формирование социальной активности студентов в деятельности общественных организаций.

Ключевые слова: социально-педагогические условия, социальная активность, общественные организации, студенты.

Yurii Yivzhenko, Oksana Kuznetsova. Socio-pedagogical conditions for the formation of social activity of students in the activities of public organizations

The article analyzes the theoretical approaches to determining the socio-pedagogical conditions for the formation of social activity of students. Scientific and pedagogical sources on socialization of students, successful adaptation of students with special needs, social adaptation in the educational environment, formation of social behavior in the process of group interaction, activity of modern youth associations, formation of youth citizenship, formation of leadership qualities in the process of student public activity are considered. associations. The results of studying the activities of public organizations of students of Ukraine are given. In the researched youth public organizations the project activity acts as a means of ensuring cooperation, co-creation of students. The social and pedagogical conditions which provide formation of social activity of students in activity of public organizations are defined.

Key words: socio-pedagogical conditions, social activity, public organizations, students.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. У соціально-педагогічній науці формування соціальної активності студентів є актуальною проблемою, адже соціальна активність є важливою складовою, особливо в умовах орієнтації на сучасний розвиток індивіда. Громадські організації як інститути формування соціальної активності мають надзвичайно вагомую роль у набутті молоддю самостійності, самовизначенні, самоствердженні. Дані організації вирізняються різноплановою діяльністю, кількісним і якісним складом. За певних умов вони можуть реалізовувати соціальні проекти, делегувати своїх представників для роботи в громадських радах при державних органах влади, залучати до соціальної діяльності молодь, це сприяє розвитку у студентів важливих соціальних компетентностей.

Предметом нашого дослідження є соціально-педагогічні умови формування соціальної активності студентів у соціальному середовищі громадських організацій. У словнику-довіднику для професійних педагогів (А. Семенової) поняття «педагогічні умови» визначається як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [1, с. 243]. Наше дослідження повинно виявити важливі чинники формування соціальної активності студентів у діяльності громадських організацій у позанавчальний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з актуальністю означеної проблеми вченими аналізувалися педагогічні умови в різних напрямках наукових досліджень як: соціально-педагогічні підходи до формування соціально-значущих якостей юної особистості (Т. Ф. Алексеєнко) [2]; організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді (О. В. Безпалько) [3]; самореалізація молоді в громадських організаціях (М. Г. Квітков) [4]; формування соціальної активності підлітків із неповних сімей (Н. Г. Клімкіна) [5]; формування лідерських якостей старшокласників у діяльності учнівського самоврядування (О.І. Косенчук) [6]; участь дітей у процесі ухвалення рішень (Г. М. Лактіонова) [7]; формування соціальної поведінки студентів у процесі групової взаємодії соціальної активності (А. В. Лякішева) [8]; соціалізація підлітків у діяльності молодіжних організацій (О. Є. Панагушина) [9]; соціалізація молоді в діяльності молодіжних громадських об'єднань (М. В. Піддубна) [10]; розвиток соціальної активності дезадаптованих

підлітків у діяльності соціальних служб (В. В. Перейма) [11]; формування життєвих навичок (І. Д. Зверева) [12] та інші.

Процес формування соціальної активності молоді вивчали: М. О. Андрєєва [13]; А. Базиленко [14]; С. І. Беленцов, В. А. Грибанова, О. У. Брасник [15]; І. Каріака [16]; З. Н. Кахрімман [17]; В. І. Косовець [18]; Л. В. Майкова [19]; А. І. Норец [20]; О. Ю. Ступак [21].

Мета цієї статті: розглянути соціально-педагогічні умови формування соціальної активності студентів.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Соціально-педагогічні умови повинні забезпечувати найефективніше формування певних якостей і властивостей особистості у соціальному середовищі закладу освіти та поставати як сукупність процесів становлення свідомої особистості. Ми проаналізували науково-педагогічні джерела щодо соціалізації студентської молоді. Досліджуючи соціалізацію студентської молоді у педагогічних закладах вищої освіти, Н. А. Сівак визначила такі педагогічні умови: *здійснення організованого соціально-психологічного впливу на адаптацію студентів першого курсу до умов навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу; реалізація діалогічної взаємодії учасників навчально-виховного процесу; залучення студентів до волонтерства та розвиток їхньої громадської активності під час навчальної і позанавчальної діяльності* [22].

Для успішної соціальної адаптації студентів з особливими потребами до навчально-виховного процесу у ЗВО, на думку О. В. Польовик, необхідні такі педагогічні умови: залучення студентів з особливими потребами до активного студентського життя; розширення їхніх соціальних контактів та інтеграція у колектив ровесників; створення і функціонування студентських соціальних служб; адаптація робочих навчальних програм для цієї категорії студентів; соціально-педагогічна підтримка студентів з особливими потребами [23].

Для виховання самоповаги у студентів коледжу в процесі навчально-виховної діяльності Т. В. Петренко запропонував інші педагогічні умови: використання виховного потенціалу навчальних курсів; організація позааудиторної роботи на основі суб'єкт-суб'єктних взаємин, орієнтованої на виховання самоповаги; психолого-педагогічна підтримка студентів; підготовка кураторів академічних груп до виховання самоповаги у студентів коледжу; стимулювання студентів і педагогів до самовиховання [24].

Н. І. Алендарь, з метою соціальної адаптації учнів 9-11 класів в освітньому середовищі загальноосвітнього закладу освіти, що розташований у сільській місцевості, до педагогічних умов включила: інтеграцію людинознавчих і суспільствознавчих знань з практичною їх реалізацією в життєдіяльності старшокласників; застосування удосконалених традиційних форм і методів організації навчально-виховної роботи з учнями 9-11 класів; високу професійну компетентність соціальних педагогів і вчителів загальноосвітньої школи сільської місцевості [25].

У своєму дослідженні теоретико-методичних засад формування соціальної поведінки студентів у процесі групової взаємодії А. В. Лякішева визначила такі педагогічні умови, як актуалізація індивідуального досвіду соціальної поведінки студентів; оволодіння студентами соціальними цінностями, що регулюють соціальну поведінку в процесі групової взаємодії; розроблення змістового та організаційно-методичного забезпечення формування соціальної поведінки студентів у процесі групової взаємодії; залучення студентів до різних видів групової взаємодії з реалізації соціально корисної діяльності [26].

Ю. Й. Поліщук, досліджуючи соціально-педагогічну діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні, визначав, що соціально-педагогічна діяльність мо-

лодіжного об'єднання створює педагогічні умови стимуляції і активізації процесів самоактуалізації, самореалізації, самовизначення, самовиховання і саморозвитку особистості; соціально-педагогічна діяльність сучасного молодіжного об'єднання – це головним чином колективні та індивідуальні дії його членів, що мають суспільно корисне і соціально значуще спрямування; соціально-педагогічна діяльність спілок молоді сприяє формуванню у їхніх членів гуманістичних переконань, суспільно значущих моральних якостей і ціннісних орієнтацій; успішна реалізація молодіжними об'єднаннями своєї соціально-педагогічної функції можлива за умови науково обґрунтованої системи державної підтримки молодіжних організацій, ефективною державною молодіжною політикою [27].

Н. М. Чернуха, досліджуючи проблеми інтеграції виховних соціальних впливів суспільства на формування громадянськості учнівської молоді, запропонувала свою соціально-педагогічну модель, для реалізації якої необхідні певні умови, а саме: цілеспрямований, комплексний та інтеграційний вплив всіх структурних підсистем навчально-виховної роботи навчального закладу на особистість вихованця; середовищний підхід до формування громадянськості учнівської молоді через інтеграцію виховних соціальних впливів сучасного суспільства, включення різних варіантів взаємодії школи з усіма соціальними інститутами, зокрема, з сім'єю, найближчим оточенням, позашкільними закладами, дитячими об'єднаннями різного роду [28].

О. Є. Панагушина, досліджуючи діяльність молодіжних громадських організацій, охарактеризувала педагогічні умови як налагодження взаємодії з урахуванням інтересів і потреб підлітків та урізноманітнення суспільно корисної діяльності підлітків у процесі діяльності молодіжних організацій [9].

Слід зазначити, що Н. Г. Клімкіна, досліджуючи питання формування соціальної активності підлітків із неповних сімей, запропонувала в освітньому процесі використовувати інноваційні педагогічні технології як педагогічну умову гуманізації міжособистісних взаємин та формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій [15].

У свою чергу, Л. М. Ніколенко, досліджуючи формування лідерських якостей особистості у процесі діяльності студентських громадських об'єднань, запропонувала умову як забезпечення педагогічної підтримки активності суб'єктів соціальної взаємодії, спрямованої на формування лідерських якостей особистості, що полягає в залученні студентів до соціально-практичної лідерської діяльності в середовищі студентського громадського об'єднання [29].

Так, П. В. Плотніков, розглядаючи соціально-педагогічні основи соціалізації молоді промислового регіону, запропонував цілий спектр соціально-педагогічних умов, як-от: достатньо високий рівень компетентності соціальних педагогів; забезпечення взаємодії системи освіти з соціальними інститутами регіону; забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних, кадрових, інформаційних та інших складових; активне впровадження в соціально-педагогічну практику новітніх досягнень в галузі соціального виховання [30].

В. В. Перейма у дисертації «Діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з розвитку соціальної активності дезадаптованих підлітків» визначив свої умови: формування в дезадаптованих підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільної діяльності; включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально значущу діяльність; соціально-педагогічна підтримка дезадаптованих підлітків щодо розвитку в них соціальної активності [11].

Проблеми соціальної активності студентів досліджував М. Г. Квітков, який визначив такі педагогічні умови самореалізації студентів у молодіжних громадських об'єднаннях:

педагогічну взаємодію як форму педагогічного керівництва діяльністю громадського об'єднання; облік внутрішніх (психологічних) і зовнішніх (соціальних) факторів самореалізації студентів при організації діяльності громадського об'єднання; цілеспрямоване моделювання педагогічних чинників самореалізації студентів [4].

Вивчаючи взаємодію школи та сім'ї у формуванні соціальної активності підлітків, С. С. Керкіс визначив педагогічні принципи, які спираються на особливі організаційно-педагогічні умови: принцип згоди, що забезпечує обопільне розуміння виховної мети і взаємну довіру батьків і педагогів, збереження достатньо високого рівня доброзичливості; принцип єдності вимог школи, сім'ї і суспільства, що спирається на наявність взаємоузгоджених, що не суперечать один одному цільових установок з боку батьків, соціуму і педагогів; принцип причетності, що сприяє домовленості школи та сім'ї [31].

Досліджуючи проблеми формування соціальної активності студентської молоді, З. Н. Кахріманов визначив організаційно-педагогічні умови що включають: актуалізацію соціально-професійних знань і очікувань особистості студента; організацію квазіпрофесійної діяльності студентської молоді, здійснення соціально-проектної діяльності [17].

В. С. Попов, досліджуючи формування соціально-культурної активності керівників громадських молодіжних організацій в умовах соціального партнерства, визначає, що організаційно-педагогічні умови забезпечують паритетну взаємодію учасників виховного процесу на основі інтегративного та особистісно орієнтованого підходу; використання інтерактивних технік; реалізацію програмно-змістовного забезпечення відповідно до специфіки діяльності організації, на основі міждисциплінарного спеціального знання у сфері управління розвитком некомерційними організаціями, формування суб'єктної активності учня в освітньому процесі як самовираження особистості майбутнього менеджера [32].

Досліджуючи формування соціально активної особистості студентів під час позааудиторної діяльності, О. І. Норець систематизував такі педагогічні умови: професійно-педагогічна спрямованість позааудиторної діяльності; врахування вимог індивідуально-диференційованого підходу; впровадження програми «Організація виховної роботи зі студентами під час позааудиторної діяльності»; дотримання принципів виховання [20].

Слід зазначити, Л. В. Майкова в процесі дослідження шляхів формування соціальної активності у студентів педагогічного вузу визначила педагогічні умови, в першу чергу підвищення теоретичного і методичного рівнів готовності викладачів до організації виховної роботи зі студентами педагогічного вузу з метою залучення студентів у різноманітну соціально значущу діяльність у виховному просторі вузу на основі забезпечення оптимального співвідношення педагогічного керівництва та самоврядування в життєдіяльності студентів [19].

М. В. Піддубна у дослідженні «Педагогічні умови соціалізації молоді в діяльності молодіжних громадських об'єднань» зазначила, що педагогічними умовами розвитку процесу соціалізації є: формування готовності членів молодіжних громадських об'єднань до соціально значущої діяльності, що передбачає педагогічну спрямованість; застосування методів організації соціально значущої діяльності в молодіжних громадських організаціях, стимулювання інтересу до діяльності у молодіжних громадських об'єднаннях, заохочення, створення ситуації успіху, перспективних ліній та ін.; включення учасників молодіжних громадських об'єднань у соціально значущу діяльність з реалізації регіональних програм (проектів). Всі перераховані педагогічні умови розвитку процесу соціалізації молоді в діяльності МГО ми розглядаємо в сукупності. Необхідність цього визначається такими факторами: по-перше, всі умови спрямовані на підвищення рівня розвитку соціалізації молоді в МГО; по-друге, всі педагогічні умови взаємообумовлені і взаємозалежні [12].

М. О. Андрєєва в дослідженні «Формування соціальної активності особистості студента університету» зазначила, що педагогічними умовами формування соціальної активності особистості студента університету є: актуалізація ситуацій відповідальної поведінки студентської молоді; соціально-рольове збагачення індивідуальної життєдіяльності особистості; посилення емпатичної спрямованості освітнього процесу [13].

Для визначення соціально-педагогічних умов нами вивчено діяльність громадських організацій «Асоціація правозахисних організаторів студентів України», «Дніпровська хвиля», «Новий час», «Студентське об'єднання українських скаутів» та визначена загальна характеристика основних форм їх роботи.

Багато організацій використовують таку форму роботи, як конкурс, який передбачає демонстрацію та реалізацію знань, умінь, здібностей студентів у досягненні мети конкурсу. В аспекті соціально-спрямованої діяльності доцільними можуть стати конкурси, що передбачають визначення кращих представників серед членів організації, які мають відмінні лідерські якості, вміють організувати та мотивувати студентів, шукати партнерів до виконання соціальних проектів, а також мають конкретні результати діяльності.

Деякі організації використовують для студентів «дискусійний двобій», що передбачає широке публічне обговорення будь-якого важливого питання. Така форма роботи є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяє розвитку критичного мислення студентів, дає можливість визначити власну позицію, формує навички аргументації та відстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Для успішного проведення дискусії необхідно: обрати тему; визначити план, він може пропонуватись учасникам заздалегідь, напередодні дискусії; підготувати матеріал, який студенти повинні прочитати до початку заходу; скласти перелік запитань, які допоможуть спрямувати обговорення; створити в колективі атмосферу довіри та взаємоповаги, завдяки встановленню правил ведення дискусії.

Цікавою формою роботи є проведення рольових ігор, метою яких є визначення ставлення до конкретної життєвої ситуації, набуття досвіду шляхом гри, навчання через досвід та почуття. Під час гри студенти отримують конкретні навички поведінки в певній ситуації, наприклад, волонтерська робота з інвалідами, тощо. Тренер має ретельно підготуватися для проведення рольової гри, необхідно визначити проблему або ситуацію, і учасники мають її «розіграти у ролях». Розігрування за ролями допомагає студентам відпрацьовувати правильні дії у випадку проблемної ситуації та знаходити альтернативні можливості до їх вирішення. Рекомендується на початку давати прості ситуації з поступовим ускладненням.

Вивчаючи діяльність громадських організацій, що позиціонують себе як молодіжні, слід зазначити, що вони широко використовують проектну діяльність, організують для своїх членів навчання, семінари, тренінги. Наприклад, ВМГО «Асоціація правозахисних організаторів студентів України» проводить щорічно навчання у формі виїзних семінарів, під час яких студенти проводять конкурси, ігри, квести та інших заходи.

Значна частина з досліджуваних громадських організацій («Дніпровська хвиля», «Новий час», «Студентське об'єднання українських скаутів») розробляли та реалізовували власні соціальні проекти. Проектна діяльність у молодіжних громадських організаціях виступає як засіб забезпечення співробітництва, співтворчості студентів. Важливим для успішного виконання проектів є взаємодія громадських організацій з органами влади на засадах партнерства.

Проаналізувавши наукові джерела та діяльність громадських організацій, пропонується визначити такі соціально-педагогічні умови, які забезпечать формування соціальної активності студентів у діяльності громадських організацій, а саме:

- розробка змістово-методичного забезпечення щодо формування соціальної активності студентів;
- навчання керівників та членів громадських організацій студентів з питань громадської діяльності;
- використання проектних технологій у діяльності громадських організацій студентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Таким чином, під формуванням соціальної активності студентів ми розуміємо якісні та кількісні зміни в структурі особистості, що виявляються у соціальній активності, за допомогою засвоєння соціального досвіду, налагодження взаємодії з соціальними інститутами та участі в суспільно значущій діяльності в соціальному середовищі громадської організації. Серед основних напрямів роботи громадських організацій: реалізація соціальних проектів; підготовка студентів на семінарах, тренінгах; активізація студентів шляхом проведення конкурсів, дискусій з різних проблемних питань; для успішної діяльності встановлення комунікації з різними соціальними інститутами.

Соціально-педагогічні умови повинні забезпечувати найефективніше формування певних якостей і властивостей особистості у процесі діяльності громадських організацій та поставати як сукупність процесів становлення національно свідомої особистості. За результатами вивчення діяльності громадських організацій, наукової літератури визначимо соціально-педагогічні умови формування соціальної активності студентів як сукупність взаємозалежних елементів соціального середовища та факторів, що визначаються та усвідомлюються студентами – членами молодіжних організацій та реалізуються в проектній діяльності.

Подальші розвідки будуть спрямовані на проведення широкомасштабних досліджень формування соціальної активності студентів у діяльності громадських організацій з використанням онлайн-програми для опитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.
2. Алексеєнко Т.Ф. Коцептуальні ідеї соціально-педагогічного підходу у формуванні соціально-значущих якостей підростаючої особистості / Т. Ф. Алексеєнко // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали наук.-практ. конференції (за результатами науково-дослідної роботи Інституту роблем виховання НАПН України) / за ред. І. Д. Бега, О. В. Мельника. Івано-Франківськ: видавництво «Типовіт», 2012. С. 40–43.
3. Безпалько О.В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи: [монографія] / О. В. Безпалько. Київ: Наук. світ, 2006. 363 с.
4. Квитков М.Г. Педагогические условия самореализации молодежи в общественных организациях : Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: О., 2000. 18 с.
5. Клімкіна Н.Г. Виховання соціальної активності підлітків із неповних сімей в умовах гуманізації суспільства // Джерела: Науково-методичний вісник Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. 2007. № 3–4 (51–52). С. 89–95.
6. Косенчук О.Г. Соціально-педагогічна траєкторія розвитку сучасного лідера-старшокласника : метод, посіб. / О. Г. Косенчук. Кривий Ріг, 2012. 189 с.

7. Лактіонова Г.М. Участь дітей у процесі ухвалення рішень: сучасні підходи та стратегії / Г. М. Лактіонова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: [зб. наук. пр.] / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ; Житомир, 2004. С. 324–329.
8. Лякішева А.В. Теоретико-методичні засади формування соціальної поведінки студентів у процесі групової взаємодії. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2015. 38 с.
9. Панагушина О.Є. Соціалізація підлітків у діяльності молодіжних організацій. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. 13.00.05 соціальна педагогіка. Херсон, 2008. 20 с.
10. Поддубная М.В. Педагогические условия социализации молодежи в деятельности молодежных общественных объединений. Автореферат дис. ... канд. пед. наук: М., 2003. 22 с.
11. Перейма В.В. Діяльність центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з розвитку соціальної активності дезадаптованих підлітків. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. 13.00.05 – соціальна педагогіка. Слов'янськ, 2012. 20 с.
12. Зверєва І.Д. Впровадження програм з формування життєвих навичок / І. Д. Зверєва // Практична психологія та соціальна робота. 2004. № 4. С. 43–48.
13. Андреева М.А. Формирование социальной активности личности студента университета. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2006. 20 с.
14. Bazilenko A. Psychological preparation of students' social activity: the content and effectiveness of its use in the educational process of universities. *Science and education*. № 11, 2017, P. 146–150.
15. Belentsov S.I., Griбанова V.A., Brasnik O.U. Department for the development of creative civic engagement of student youth. *European Journal of Contemporary Education*. Т. 7, № 2, 2018, P. 257–264 .
16. Kariaka I. Value orientations as a factor in the formation of the behavior of psychology students. *Science and education*. № 9, 2016, P. 16–23.
17. Кахриманов З.Н. Педагогические условия формирования социальной активности студенческой молодежи. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. М., 2009. 22 с.
18. Косо́вць В.І. Розвиток соціальної активності молоді в умовах соціокультурного середовища села: Автореферат дис. ... канд. пед. наук. 13.00.05, Київ, 2009. 18 с.
19. Майкова Л.В. Формирование социальной активности у студентов педагогического вуза в процессе профессиональной подготовки: автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.08. Ч., 2011. 18 с.
20. Норец А.И. Формирование социально активной личности студентов вуза во внеаудиторной деятельности: Автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01: Магнитогорск, 2002. 18 с.
21. Ступак О.Ю. Теоретичні засади використання системного підходу до процесу формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства / О. Ю. Ступак // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського = *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*: наук. журнал. Одеса: ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2019. № 4 (129). С. 33–41.
22. Сівак Н.А. Соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у вищих педагогічних навчальних закладах. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2012. 20 с.

23. Польовик О.В. Сучасний стан соціальної адаптації студентів з особливими потребами до навчально-виховного процесу / О. В. Польовик // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. 2011. № 57. С. 61–64.

24. Петренко Т.В. Виховання самоповаги у студентів коледжу в процесі навчально-виховної діяльності. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. 20 с.

25. Алендарь Н.І. Соціальна адаптація учнів 9-11 класів у навчально-виховному середовищі загальноосвітніх шкіл сільської місцевості. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2012. 20 с.

26. Лякішева А.В. Теоретико-методичні засади формування соціальної поведінки студентів у процесі групової взаємодії. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2015. 40 с.

27. Поліщук Ю.Й. Досліджуючи соціально-педагогічну діяльність сучасних громадських молодіжних об'єднань в Україні. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Л., 2006. 44 с.

28. Чернуха Н.М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської молоді. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Л., 2007. 20 с.

29. Ніколенко Л.М. Формування лідерських якостей особистості у діяльності студентських громадських об'єднань. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. Слов'янськ, 2013. 20 с.

30. Плотніков П.В. Соціально-педагогічні основи соціалізації молоді промислового регіону. 13.00.05. Соціальна педагогіка. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Л., 2004. 40 с.

31. Керкис С.С. Взаимодействие школы и семьи в формировании социальной активности подростков 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. П., 2009. 20 с.

32. Попов В.С. Формирование социально-культурной активности руководителей общественных молодежных организаций в условиях социального партнерства. Автореферат дис. ... канд. пед. наук. М., 2011. 20 с.

REFERENCES

1. Slovnyk-dovidnyk z profesijnoji pedagoghiky / [red.-uporjad. A. V. Semenova]. Odesa: Paljmira, 2006. 272 s. [in Ukrainian].

2. Aljeksjejenko T.F. Koceptualjni ideji socialjno-pedagoghichnogho pidkходу u formuvanni socialjno-znachushhikh jakostej pidrostajuchoji osobystosti / T. F. Aljeksjejenko //Suchasnyj vykhovnyj proces: sutnistj ta innovacijnyj potencial: materialy nauk.-prakt. konferenciji (za rezultatamy naukovy-doslidnoji roboty Instytutu roblem vykhovannja NAPN Ukrajinu) / za red. I. D. Bekha, O. V. Meljnyka. Ivano-Frankivsk: vydavnytvo «Typovit», 2012. S. 40–43 [in Ukrainian].

3. Bezpaljko O.V. Orghanizacija socialjno-pedagoghichnoji roboty z ditjmy ta moloddju u terytorialnij ghromadi: teoretyko-metodychni osnovy : [monoghrafija] / O. V. Bezpaljko. Kyiv: Nauk. svit, 2006. 363 s. [in Ukrainian].

4. Kvitkov M.G. Pedagogicheskie usloviya samorealizatsii molodezhi v obschestvennyih organizatsiyah : Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01: Odesa, 2000. 18 s. [in Russian].

5. Klimkina N.Gh. Vykhovannja socialjnoji aktyvnosti pidlitkiv iz nepovnykh simej v umovakh ghumanizaciji suspiljstva // Dzherela: Naukovo-metodychnyj visnyk Ivano-Frankivskogho oblasnogho instytutu pisljadyplomnoji pedagoghichnoji osvity. 2007. # 3–4 (51–52). S. 89–95 [in Ukrainian].

6. Kosenchuk O.Gh. Socialjno-pedagogichna trajektorija rozvytku suchasnogho lidera-starshoklasnyka: metod, posib. / O. Gh. Kosenchuk. Kryvyj Righ, 2012. 189 s. [in Ukrainian].

7. Laktionova Gh.M. Uchastj ditej u procesi ukhvalennja rishenj : suchasni pidkhody ta strateghiji / Gh. M. Laktionova // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannja ditej ta uchnivskoji molodi: [zb. nauk. pr.] / In-t problem vykhovannja APN Ukrajiny. Kyiv; Zhytomyr, 2004. S. 324–329 [in Ukrainian].

8. Ljakisheva A.V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannja socialjnoji povedinky studentiv u procesi grupovoji vzajemodiji. 13.00.05 – socialjna pedagoghika. Avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja doktora pedagoghichnykh nauk. Kyiv, 2015. 38 s. [in Ukrainian].

9. Panaghushyna O.Je. Socializacija pidlitkiv u dijalnosti molodizhnykh orghanizacij. Avtoreferat na zdobuttja naukovogho stupenja kandydata pedagoghichnykh nauk. 13.00.05 – socialjna pedagoghika. Kherson, 2008. 20 s. [in Ukrainian].

10. Poddubnaya M.V. Pedagogicheskie usloviya sotsializatsii molodezhi v deyatelnosti molodezhnyih obschestvennyih ob'edineniy. Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk: M., 2003. 22 s. [in Russian].

11. Perejma V.V. Dijalnistj centriv socialjnykh sluzhb dlja sim'ji, ditej ta molodi z rozvytku socialjnoji aktyvnosti dezadaptovanykh pidlitkiv. Avtoreferat dysertaciji na zdobuttja naukovogho stupenja kandydata pedagoghichnykh nauk. 13.00.05 – socialjna pedagoghika. Slov'jansjk, 2012. 20 s. [in Ukrainian].

12. Zvjerjeva I.D. Vprovadzhennja program z formuvannja zhyttjevykh navychok / I. D. Zvjerjeva // Praktychna psykholohija ta socialjna robota. 2004. # 4. S. 43–48 [in Ukrainian]

13. Andreeva M.A. Formirovanie sotsialnoj aktivnosti lichnosti studenta universiteta. Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk. Odesa, 2006. 20 s. [in Russian].

14. Bazilenko A. Psychological preparation of students' social activity: the content and effectiveness of its use in the educational process of universities. Science and education. 2017. № 11, P. 146–150 [in English].

15. Belentsov S.I., Gribanova V.A., Brasnik O.U. Department for the development of creative civic engagement of student youth. European Journal of Contemporary Education. Tom. 7, № 2, 2018. P. 257–264 [in English].

16. Kariaka I. Value orientations as a factor in the formation of the behavior of psychology students. Science and education. № 9, 2016. P. 16–23 [in English].

17. Kahrmanov Z.N. Pedagogicheskie usloviya formirovaniya sotsialnoj aktivnosti studencheskoy molodezhi. Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk. M., 2009. 22 s. [in Russian].

18. Kosovec V.I. Rozvytok socialjnoji aktyvnosti molodi v umovakh sociokuljturnogho seredovyshha sela: Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. 13.00.05, Kyiv, 2009. 18 s. [in Ukrainian].

19. Maykova L.V. Formirovanie sotsialnoj aktivnosti u studentov pedagogicheskogo vuza v protsesse professionalnoy podgotovki : avtoreferat dis. ... kandidata pedagogicheskikh nauk: 13.00.08 / Ch., 2011. 18 s.

20. Norets A.I. Formirovanie sotsialno aktivnoj lichnosti studentov vuza vo vneauditornoy deyatelnosti: Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01: Magnitogorsk, 2002. 18 c. [in Russian].

21. Stupak O.Ju. Teoretychni zasady vykorystannja systemnogho pidkhodu do procesu formuvannja socialjnoji aktyvnosti molodi v instytutakh ghromadjanskogho suspiljstva / O. Ju. Stupak // Naukovyj visnyk Pivdenoukrajinskogho nacionalnogho pedagoghichnogho universytetu imeni K. D. Ushynskogho = Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky: nauk. zhurnal. Odesa: PNPu im. K. D. Ushynskogho, 2019. # 4 (129). S. 33–41 [in Ukrainian].

22. Sivak N.A. Socialjno-pedagoghichni umovy socializaciji studentsjkoji molodi u vyshhykh pedagoghichnykh navchaljnykh zakladakh. Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. Kh., 2012. 20 s. [in Ukrainian].

23. Poljovyk O.V. Suchasnyj stan socialjnoji adaptaciji studentiv z osoblyvymy potrebamy do navchaljno-vykhovnogho procesu / O. V. Poljovyk // Zbirnyk naukovykh pracj Nacionaljnoji akademiji Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy. 2011. # 57. S. 61–64 [in Ukrainian].

24. Petrenko T.V. Vykhovannja samopovaghy u studentiv koledzhu v procesi navchaljno-vykhovnoji dijalnosti. Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. In-t problem vykhovannja NAPN Ukrainy. Kyiv, 2016. 20 s. [in Ukrainian].

25. Alendarj N.I. Socialjna adaptacija uchniv 9-11 klasiv u navchaljno- vykhovnomu seredovyshhi zaghaljnoosvitnikh shkil siljsjkoji miscevoli. Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. In-t problem vykhovannja NAPN Ukrainy. Kyiv, 2012. 20 s. [in Ukrainian].

26. Ljakisheva A.V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannja socialjnoji povedinky studentiv u procesi ghrupovoji vzajemodiji. avtoreferat na zdobuttja naukovogho stupenja doktora pedagoghichnykh nauk. Kyiv, 2015. 40 s. [in Ukrainian].

27. Polishhuk Ju.J. Doslidzhujuchy socialjno-pedagoghichnu dijalnistj suchasnykh ghromadsjkykh molodizhnykh ob'jednanj v Ukraini. avtoreferat na zdobuttja naukovogho stupenja doktora pedagoghichnykh nauk. L., 2006. 44 s. [in Ukrainian].

28. Chernukha N.M. Integhracija vykhovnykh socialjnykh vplyviv suspiljstva u formuvanni ghromadjansjkoji uchnivsjoji molodi. Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. L., 2007. 20 s. [in Ukrainian].

29. Nikolenko L.M. Formuvannja lidersjkykh jakostej osobystosti u dijalnosti studentsjkykh ghromadsjkykh ob'jednanj. Avtoreferat dys. ... kand. ped. nauk. Slov'jansjk, 2013. 20 s. [in Ukrainian].

30. Plotnikov P.V. Socialjno-pedagoghichni osnovy socializaciji molodi promyslovogho rehionu. 13.00.05. Socialjna pedagoghika. avtoreferat na zdobuttja naukovogho stupenja doktora pedagoghichnykh nauk. L., 2004. 40 s. [in Ukrainian].

31. Kerkis S.S. Vzaimodeystvie shkoly i semi v formirovanii sotsialnoy aktivnosti podrostkov 13.00.01 – obshchaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya. Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk. P., 2009. 20 s. [in Russian].

32. Popov V.S. Formirovanie sotsialno-kulturnoy aktivnosti rukovoditeley obshchestvennykh molodezhnykh organizatsiy v usloviyah sotsialnogo partnerstva. Avtoreferat dis. ... kand. ped. nauk. M., 2011. 20 s. [in Russian].